

Teoretyczne podstawy informatyki

Wykład 4: Iteracja, indukcja i rekurencja

Słowem wstępu

- Iteracja, indukcja i rekurencja to podstawowe zagadnienia pojawiające się przy wielu typach modeli danych, struktur danych czy algorytmów.

Iteracja

- Źródłem potęgi komputerów jest zdolność do wielokrotnego wykonywania tego samego zadania lub jego różnych wersji.
- W informatyce z pojęciem iteracji (ang. iteration) można się spotkać przy różnych okazjach. Wiele zagadnień związanych z modelami danych, np. listami, opiera się na powtórzeniach typu:
  - *lista jest albo pusta, albo składa się z jednego elementu poprzedzającego inny, kolejny element itd....*

Iteracja

- Programy i algorytmy wykorzystują iteracje do wielokrotnego wykonywania określonych zadań bez konieczności definiowania ogromnej liczby pojedynczych kroków, np. w przypadku zadania
  - *wykonaj dany krok 1000 razy.*
- Najprostszym sposobem wielokrotnego wykonania sekwencji operacji jest wykorzystanie konstrukcji iteracyjnej, jaką jest instrukcja **for** lub **while** w języku C.

Prosty przykład iteracji

- Mamy tablicę n liczb całkowitych, sprawdzamy czy jakaś liczba całkowita „ x ” jest elementem tej tablicy.
- Algorytm przegląda całą tablicę, po napotkaniu $A[i] = x$ kończy działanie.
- Jeżeli $A[0] = x$ to algorytm $O(1)$.
- Jeżeli $A[n-1] = x$ to algorytm $O(n)$.
- $E(f) = \sum_{i=0}^{n-1} (c i + d) \cdot (1/n) = c \cdot (n-1) / 2 + d$
- $E(f) \sim c \cdot n/2$ dla dużego n

1	$A[0]$
8	
7	
5	
3	
4	$A[i]$
8	
9	
7	$A[n-1]$

Iteratory

- ❑ Iteracje, poza organizacją pętli wykonujących obliczenia, używane są powszechnie do przetwarzania tablic. Możliwe jest przetwarzanie w kolejności indeksów malejących oraz w kolejności indeksów rosnących.
- ❑ Potrzebujemy też bardziej poręcznego mechanizmu, separującego logikę związaną z wyborem elementów od reszty kodu. Mechanizm taki zwany jest **iteratorem** lub **enumeratorem**, dostarcza możliwości iterowania po dowolnym zbiorze danych określonym przez jakąś strukturę danych lub inny bardziej ogólny schemat.
- ❑ Iterator ma umożliwić wykonywanie operacji: następny, poprzedni, ostatni, pierwszy, bieżący, itp...
- ❑ **Iterator to jest pewna koncepcja, implementacja zależy od języka programowania.**

Predykatory

- ❑ Iteratorem filtrującym nazywamy iterator działający na bazie innego iteratora i procedury klasyfikującej (akceptującej lub odrzucającej) elementy zwracane przez ten ostatni.
- ❑ Procedura taka nosi nazwę **predykatora**.
- ❑ Iterator filtrujący ignoruje wszystkie te elementy które nie spełniają warunków określonych przez predykator.

Rekurencja

- Zagadnieniem blisko związanym z powtórzeniami (iteracją) jest rekurencja (ang. recursion) – technika, w której definiuje się pewne pojęcie bezpośrednio lub pośrednio na podstawie tego samego pojęcia.
- Np. można zdefiniować pojęcie lista stwierdzeniem:
  - *lista jest albo pusta, albo jest sklejeniem elementu i listy*
- Definicje rekurencyjne są szeroko stosowane do specyfikacji gramatyk języków programowania (patrz następne wykłady).

Rekurencja

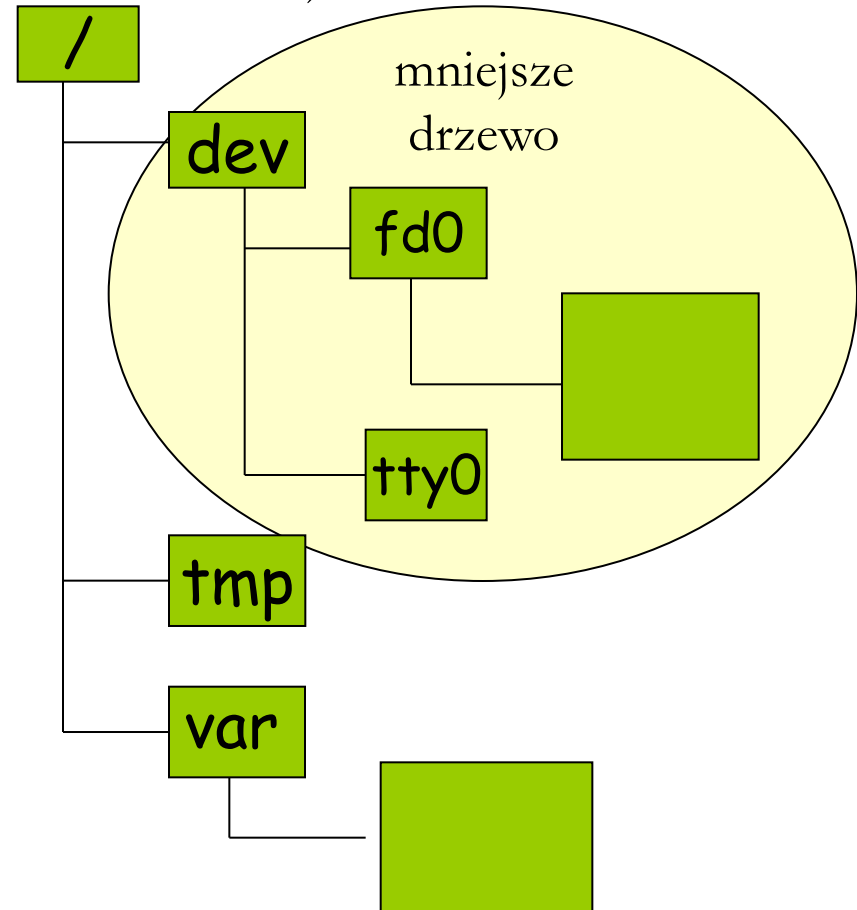
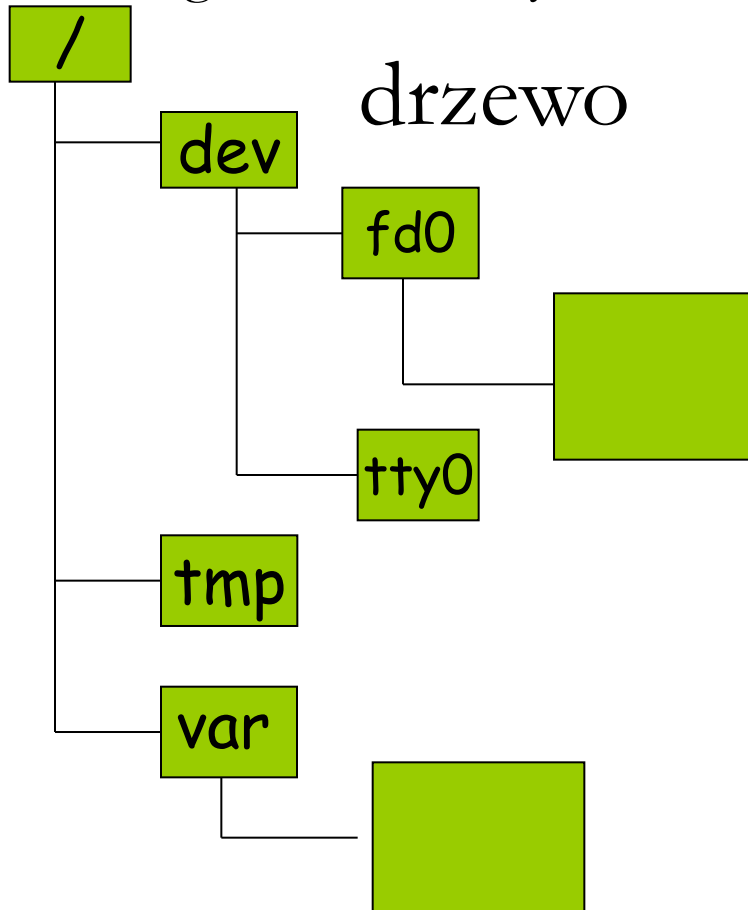
„ Żeby zrozumieć rekurencję trzeba najpierw zrozumieć rekurencję”

(autor nieznany)

- Rozpatrzmy system plików, jak na dysku komputera. W systemie tym istnieje katalog najwyższego poziomu (root), w którym znajdują się pliki i podkatalogi. Owa zagnieżdżona struktura bywa nazywana powszechnie drzewem katalogów (directory tree) – drzewo to zakorzenione jest w katalogu najwyższego poziomu, zaś pliki mogą być uważane za liście tego drzewa.

Rekurencja

Każda z gałęzi może być traktowana jak inne mniejsze drzewo.

Rekurencja

- Podobieństwo dwóch obiektów różniących się między sobą skalą lub granulacją jest interesującą koncepcją niezwykle użyteczną w rozwiązywaniu problemów.
- Strategia podziału oryginalnego problemu na „mniejsze” podproblemy tej samej natury - zwana strategią „dziel i zwyciężaj” (divide and conquer) – jest jednym z przykładów rekurencji.
- Rekurencja jest w pewnym sensie przykładem wielokrotnego wykorzystywania tych samych rozwiązań: metoda wywołuje samą siebie.

Definicja rekurencyjna

- Definicja rekurencyjna składa się z dwóch części.
  - W pierwszej, zwanej **podstawową** lub **warunkiem początkowym**, są wyliczone elementy podstawowe, stanowiące części składowe wszystkich pozostałych elementów zbioru.
  - W drugiej części, zwanej **krokiem indukcyjnym**, są podane reguły umożliwiające konstruowanie nowych obiektów z elementów podstawowych lub obiektów zbudowanych wcześniej.

- Reguły te można stosować wielokrotnie, tworząc nowe obiekty.

Definicja rekurencyjna

Rekurencyjna definicja funkcji silnia !

$$n! = \begin{cases} 1, & \text{jeśli } n = 0 \text{ (podstawa)} \\ n \cdot (n-1)! & \text{jeśli } n > 0 \text{ (indukcja)} \end{cases}$$

Rekurencyjna definicja ciągu Fibonacciego?

$$F(n) = n \quad \text{jeśli } n < 2$$

$$F(n) = F(n-2) + F(n-1) \quad \text{jeśli } n \geq 2$$

Rekurencja

- Rekurencja jest zaimplementowana w wielu językach programowania.
  - Np. w języku C, funkcja **f** może wywołać samą siebie albo bezpośrednio z poziomu funkcji **f**, albo pośrednio wywołując inną funkcję (która wywołuje inną funkcję, która wywołuje inną funkcję, ... , która wywołuje funkcję **f**).
- Często można opracować algorytmy rekurencyjne, naśladując definicje rekurencyjne zawarte w specyfikacji programu, który jest implementowany.

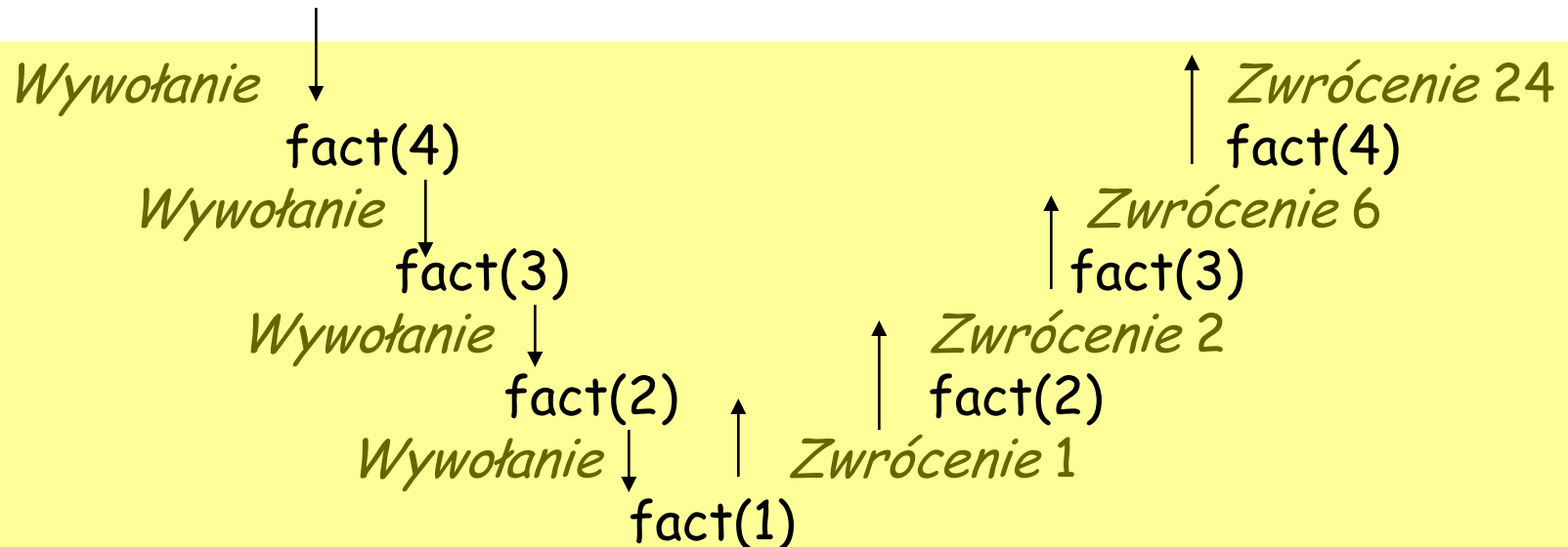
Definicja rekurencyjna

- ❑ Implementacja w języku C jest prosta... ale kod źródłowy nie sugeruje jak to się odbywa. Jak funkcja wywołująca sama siebie może w ogóle działać i jeszcze dawać prawidłowy wynik?
- ❑ Realizacja (pomysł od E. W. Dijkstry) przy pomocy stosu i systemu operacyjnego (patrz następne wykłady).

Funkcja rekurencyjna obliczająca $n!$ dla $n \geq 1$

```
int fact(int n)
{
  if (n ≤ 1)
    return 1; /*podstawa*/
  else
    return n · fact(n-1) /* indukcja*/
}
```


Rekurencja czy iteracja... czyli nie nadużywać rekurencji

□ Jak obliczać ciąg Fibonacciego?

- $F(n) = n$ jeśli $n < 2$
- $F(n) = F(n-2) + F(n-1)$ jeśli $n \geq 2$

n	liczba dodawania	Przypisania	
		Algorytm iteracyjny	Algorytm rekurencyjny
6	5	15	25
10	9	27	177
15	14	42	1973
20	19	57	21891
25	24	72	242785
30	29	87	2692537

- Algorytm rekurencyjny jest $O(2^n)$, to zbyt wysoka cena za prostotę! ($3 \cdot 10^6$ wywołań dla $F(30)$).
- Algorytm iteracyjny jest $O(n)$.

Rekurencja czy iteracja...

- Każdy problem mający rozwiązanie rekurencyjne daje się także rozwiązać w sposób iteracyjny, choć jego rozwiązanie iteracyjne może być mniej czytelne w porównaniu z rekurencyjnym, a niekiedy wręcz sztuczne.
- Rekurencja może być ponadto symulowana w sposób iteracyjny, przy użyciu struktur danych zwanych stosami (patrz dalsze wykłady).

Rekurencja czy iteracja...

- ❑ Istnieje powszechne przekonanie że nauczenie się programowania iteracyjnego czy też stosowania nierekurencyjnych wywołań funkcji jest łatwiejsze niż nauczenie się programowania rekurencyjnego.
- ❑ Po zdobyciu odpowiedniego doświadczenia, często okazuje się że programowanie rekurencyjne jest równie łatwe.
- ❑ Programy rekurencyjne są często mniejsze i łatwiejsze do zrozumienia od ich iteracyjnych odpowiedników.
- ❑ Co ważniejsze, niektóre problemy (szczególnie niektóre problemy wyszukiwania) są znacznie łatwiejsze do rozwiązania za pomocą programów rekurencyjnych.

Indukcja

- Zagadnieniem również związanym z iteracją i rekurencją jest indukcja (ang. induction):
  - technika stosowana w matematyce do dowodzenia, że twierdzenie $S(n)$ jest prawdziwe dla wszystkich nieujemnych liczb całkowitych n lub, uogólniając, dla wszystkich liczb całkowitych $\geq$ od pewnego ograniczenia dolnego.

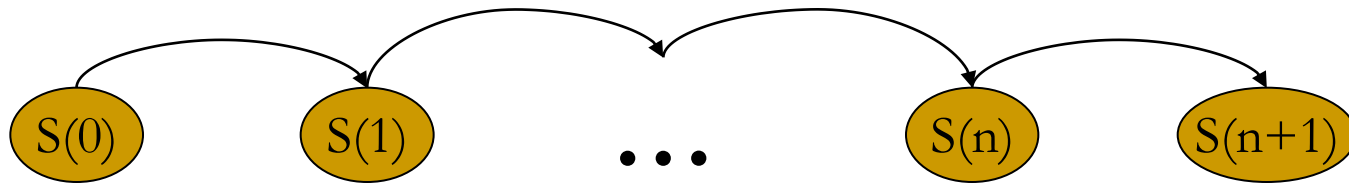
Indukcja

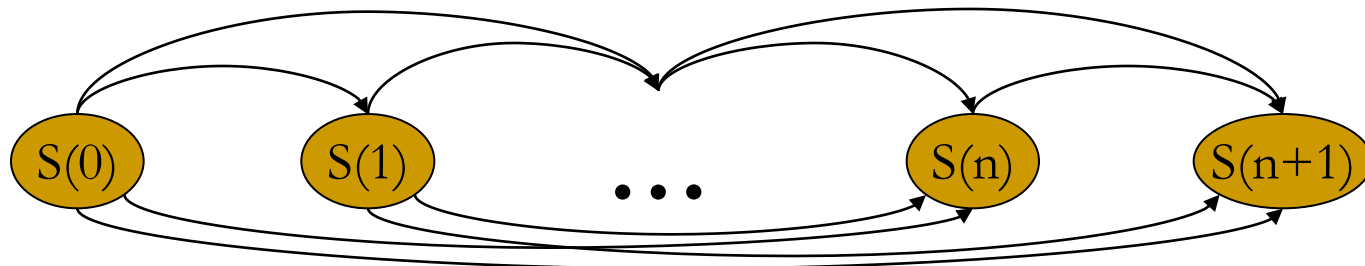
- Niech **S(n)** będzie dowolnym twierdzeniem dotyczącym liczby całkowitej **n**. W najprostszej formie dowodu indukcyjnego (**indukcja częściowa**) twierdzenia **S(n)** dowodzi się dwóch faktów:
  - **Przypadku podstawowego:** za który często przyjmuje się twierdzenie **S(0)**. Przypadkiem podstawowym może jednak być równie dobrze **S(k)** dla dowolnej liczby całkowitej **k**. Dowodzi się wówczas prawdziwości twierdzenia **S(n)** dla **n ≥ k**.
  - **Kroku indukcyjnego:** gdzie dowodzi się, że dla wszystkich **n ≥ 0** (lub wszystkich **n ≥ k**), prawdziwość **S(n)** implikuje prawdziwość **S(n+1)**.

Indukcja zupełna i częściowa

- **Indukcja częściowa (słaba):** wykorzystujemy wyłącznie hipotezę indukcyjną $S(n)$ do wykazania prawdziwości $S(n+1)$.

- **Indukcja zupełna (silna):** Możemy wykorzystać każdą z wartości $S(i)$, od **podstawy** aż do n do wykazania prawdziwości $S(n+1)$.

Indukcja zupełna i częściowa

- Dla **indukcji zupełnej** dowodzimy, że twierdzenie **$S(n)$** , dla wszystkich **$n \geq 0$** jest prawdziwe na podstawie dwóch faktów:
  - **Przypadku podstawowego:** dowodzi się prawdziwości **$S(0)$** (lub **$S(k)$** jeżeli to jest przypadek podstawowy)
  - **Kroku indukcyjnego:** gdzie dowodzi się, że dla wszystkich **$n \geq 0$** (lub wszystkich **$n \geq k$**), że prawdziwość twierdzeń **$S(0)$** , **$S(1)$** , **$S(2)$** , ..., **$S(n)$** implikuje prawdziwość **$S(n+1)$** .

Indukcja zupełna i częściowa

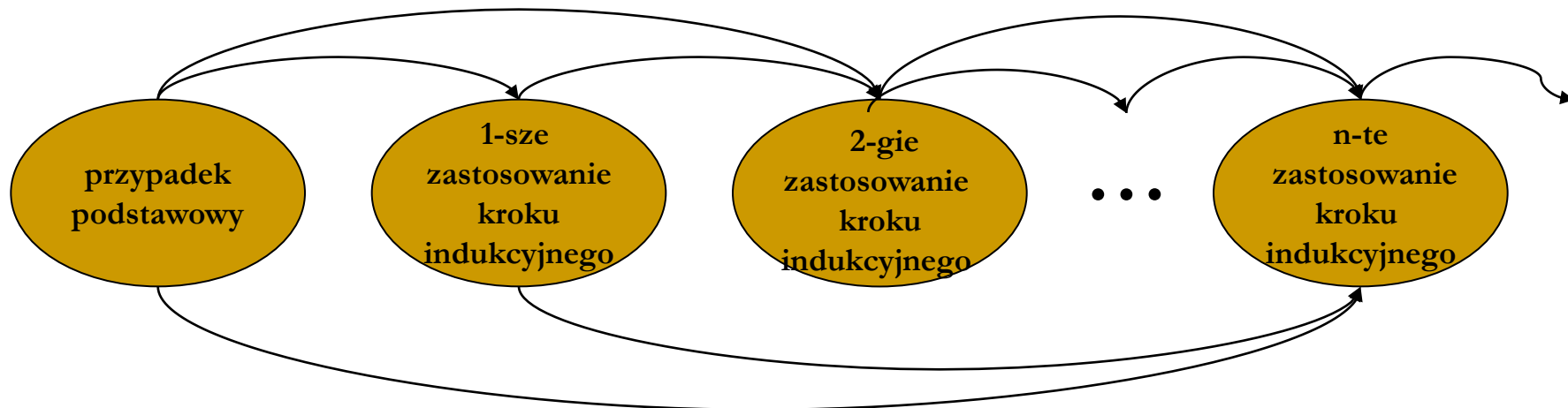
□ Indukcje z większą liczbą przypadków podstawowych:

Niekiedy przydatne jest wykorzystanie więcej niż jednego przypadku podstawowego:

- **Przypadek podstawowy:** dowodzi się poprawności wszystkich przypadków podstawowych, czyli $S(i_0), S(i_1), S(i_2), \dots, S(i_m)$.
- **Krok indukcyjny:** gdzie dowodzi się, że dla wszystkich $n \geq i_m$ (lub wszystkich $n > k$), że prawdziwość twierdzeń $S(i_0), S(i_1), S(i_2), \dots, S(n)$ dla $n \geq i_m$, implikuje prawdziwość $S(n+1)$.

Definicje indukcyjne (raz jeszcze)

- W definicji indukcyjnej (zwanej też rekursywną) definiuje się jedną lub więcej klas reprezentujących ściśle powiązane ze sobą obiekty (lub fakty) na bazie tych samych obiektów.
- **Definicja rekurencyjna powinna zawierać:**
  - jedną lub więcej reguł podstawowych, z których niektóre definiują pewne obiekty proste,
  - jedną lub więcej reguł indukcyjnych, za pomocą których definiuje się większe obiekty na bazie mniejszych z tego samego zbioru.

Definicje indukcyjne

- Istnieje ścisłe powiązanie pojęć dowodów indukcyjnych, definicji rekurencyjnych oraz programów rekurencyjnych.
- Każde opiera się na „kroku podstawowym” i „kroku indukcyjnym”.
- W „zwykłych” („częściowych”) indukcjach kolejne kroki zależą wyłącznie od kroków poprzednich.
- Często zachodzi konieczność przeprowadzania dowodów za pomocą indukcji zupełnej, w której każdy krok może zależeć od wszystkich wcześniejszych.

- **Indukcja ma zasadnicze znaczenie w dowodzeniu poprawności programów lub ich fragmentów**

Elementy technik sortowania

- Najprostszym sposobem wielokrotnego wykonania sekwencji operacji jest wykorzystanie **konstrukcji iteracyjnej** (instrukcje **for**, **while** w języku C).
- **Przykład:**
  - Przypuśćmy że mamy listę liczb całkowitych (7, 4, 2, 8, 9, 7, 7, 2, 1).
  - Sortujemy tę listę (w porządku niemalejącym) permutując ją do postaci (1, 2, 2, 4, 7, 7, 7, 8, 9).
  - Należy zauważyć, że sortowanie nie tylko porządkuje wartości, tak że każda jest równa lub mniejsza kolejnej liczbie z listy, ale także zachowuje liczbę wystąpień każdej wartości.
- Algorytm sortujący pobiera na wejściu dowolną listę i zwraca jako wynik listę posortowaną. Każdy element występujący w liście pierwotnej występuje również w liście posortowanej.

Elementy technik sortowania

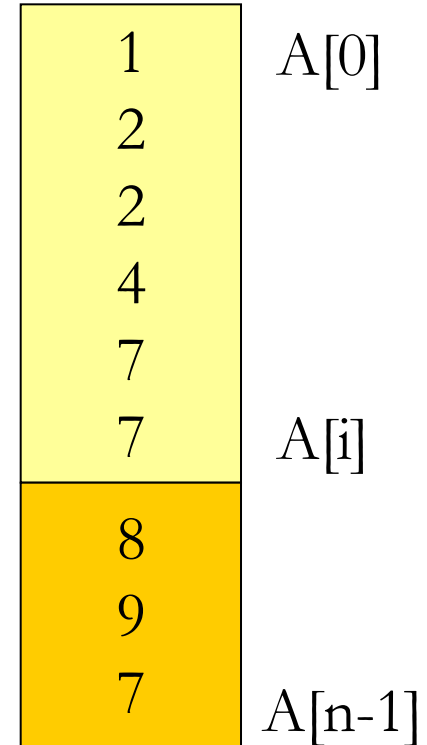
Listę elementów dowolnego typu można sortować wówczas, gdy istnieje możliwość zdefiniowania między nimi relacji mniejszości oznaczanej typowo ” < ”

- Jeżeli elementami do posortowania są liczby całkowite lub rzeczywiste, symbol ” < ” oznacza znaną wszystkim relację mniejszości
- Jeżeli elementami są ciągi znaków, można np. stosować „porządek leksykograficzny”.
- Jeżeli elementy są skomplikowane (struktury) to możemy do posortowania wykorzystać część każdego elementu (jedno konkretne pole).

Sortowanie przez wybieranie – iteracyjny alg. sortujący

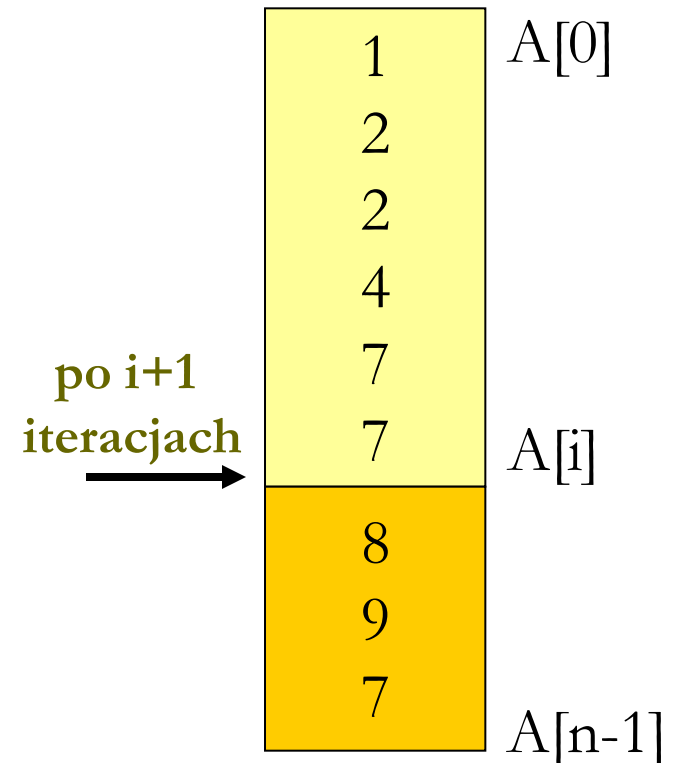
- Mamy tablicę **A** zawierającą **n** liczb całkowitych które chcemy posortować w porządku niemalejącym. Można to zrobić wielokrotnie powtarzając krok:
  - wyszukaj najmniejszy element nieposortowanej części tablicy
  - wymień go z elementem znajdującym się na pierwszej pozycji nieposortowanej części tablicy
- **Pierwsza iteracja:** wybiera najmniejszy element w **A[0, n-1]**, zamienia z elementem na pozycji **A[0]**;
- **Druga iteracja:** wybiera najmniejszy element w **A[1, n-1]**, zamienia z elementem na pozycji **A[1]**;
- **Trzecia iteracja:** ...

- **I-ta iteracja wymaga przejrzania (n-i) elementów.**

po **i+1**
iteracjach

Sortowanie przez wybieranie – rekurencyjny alg. sortujący

- Mamy tablicę **A** zawierającą **n** liczb całkowitych które chcemy posortować w porządku niemalejącym.
- Można to robić rekurencyjnie
  - wybieramy najmniejszy element z reszty tablicy **A** (czyli z **A[i, ..., n-1]**),
  - wymieniamy wybrany w poprzednim kroku element z elementem **A[i]**,
  - sortujemy resztę tablicy czyli **A[i+1, ..., n-1]**.
- **Podstawa:**
  - Jeśli **i = n-1**, to pozostaje do posortowania jedynie ostatni element tablicy. Ponieważ pojedynczy element jest zawsze posortowany nie trzeba podejmować żadnych działań.
- **Indukcja:**
  - Jeśli **i < n-1**, to należy znaleźć najmniejszy element w tablicy **A[i, ..., n-1]**, wymienić go z elementem **A[i]** i rekurencyjnie posortować tablice **A[i+1, ..., n-1]**.
- Kompletny algorytm realizujący powyższą rekurencję rozpoczyna się od **i=0**.

Sortowanie przez „dzielenie i scalanie” – rekurencyjny algorytm sortujący

---

- Najlepszy opis **sortowania przez scalanie** opiera się na rekurencji i ilustruje równocześnie bardzo korzystne zastosowanie techniki „dziel i zwyciężaj”.
- Listę $(a_1, a_2, a_3, \dots, a_n)$ sortuje się **dzieląc** na **dwie listy** o dwukrotnie mniejszych rozmiarach. Następnie obie listy są sortowane osobno.
Aby zakończyć proces sortowania oryginalnej listy **n**-elementów, **obie listy zostają scalone** przy pomocy specjalnego algorytmu.
- **Scalanie:**
  - Prostym sposobem scalania dwóch list jest analiza od ich początków. W każdym kroku należy znaleźć mniejszy z dwóch elementów będących aktualnie na czele list, wybrać go jako kolejny element łączonej listy i usunąć go z „pierwotnej listy”, wskazując na kolejny pierwszy element. W przypadku równych pierwszych elementów można dodawać je do łączonej listy w dowolnej kolejności.

Sortowanie przez „dzielenie i scalanie” – rekurencyjny algorytm sortujący

---

□ Podstawa:

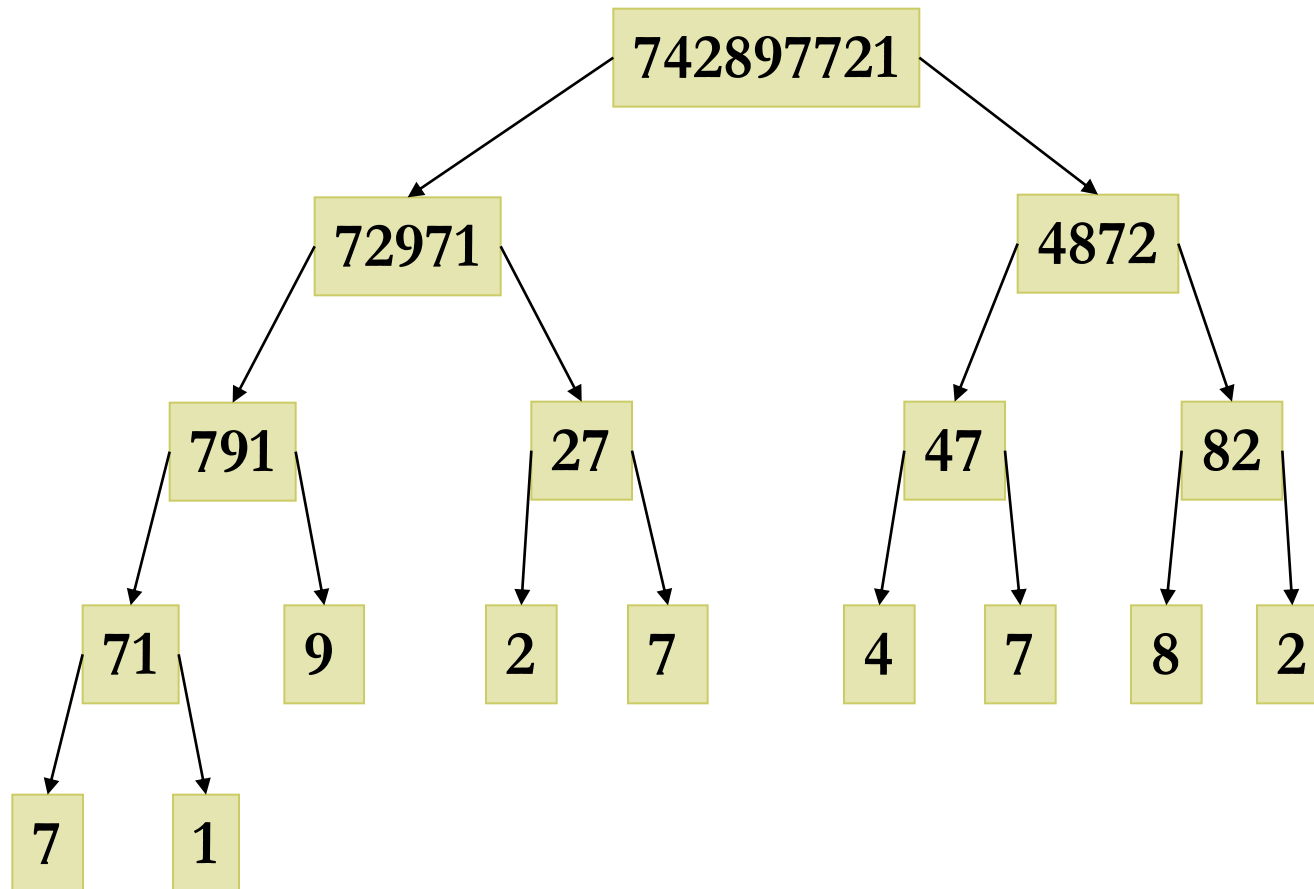
- Jeśli lista do posortowania jest pusta lub jednoelementowa, zostaje zwrócona ta sama lista – jest ona już posortowana.

□ Krok indukcyjny:

- Jeżeli lista ma nie mniej niż 2 elementy to podziel listę na dwie (np. elementy o parzystym indeksie i elementy o nieparzystym indeksie).
Posortuj każdą z dwóch list osobno i scal.

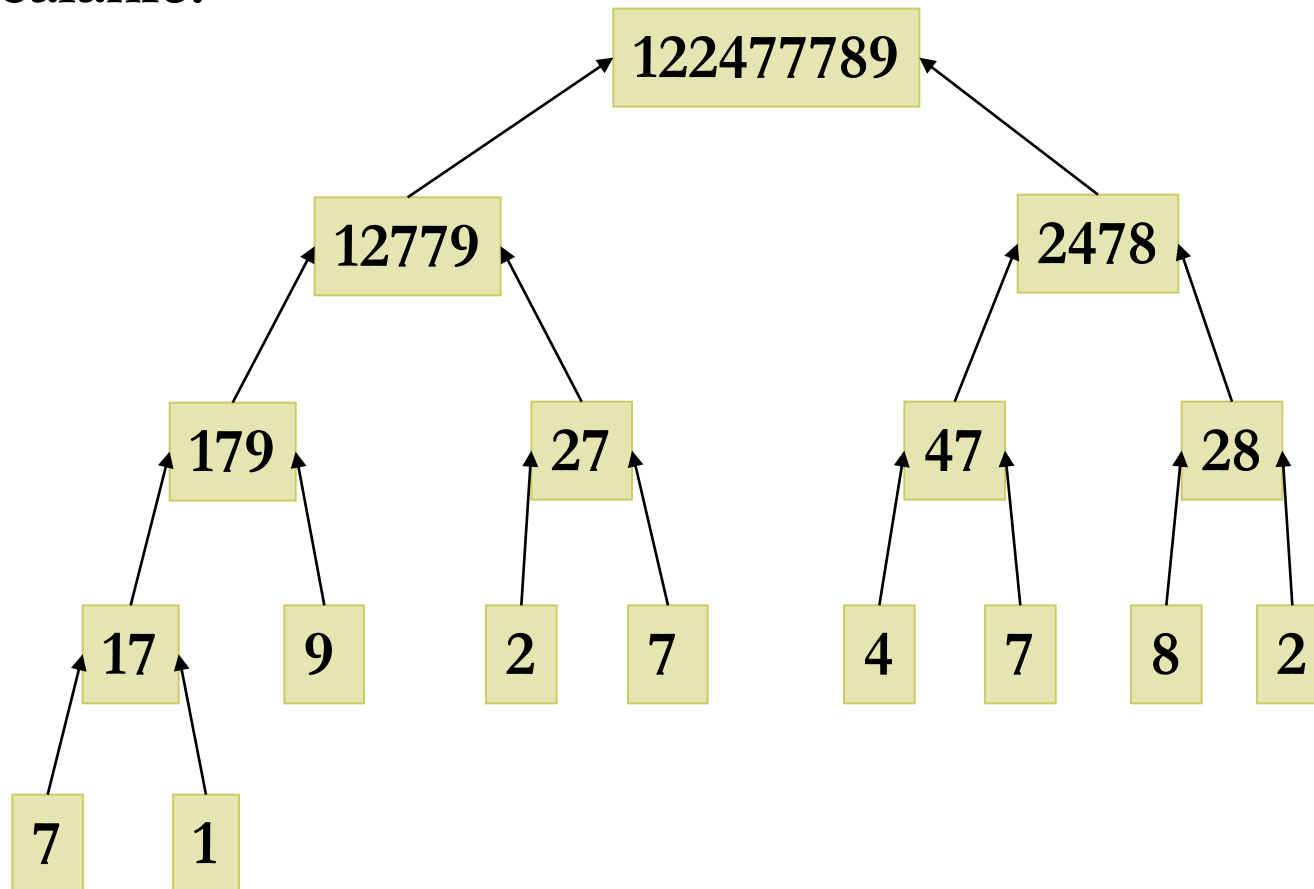
Rekurencyjne dzielenie i scalanie – przykład

□ Dzielenie:

Rekurencyjne dzielenie i scalanie – przykład

□ Scalanie:

Techniki sortowania

- Istnieje wiele różnych sposobów sortowania:
  - sortowanie przez wybieranie jest łatwym ale wolnym sposobem sortowania,
  - sortowanie przez scalanie jest szybszym ale też bardziej skomplikowanym algorytmem,
  - inne algorytmy sortowania: patrz następne wykłady.
- Można pokazać że algorytm sortowania przez **wybieranie** zachowuje się jak $O(n^2)$, natomiast algorytm sortowania przez **scalanie** $O(n \log n)$.
- To są tylko ograniczenia górne, w praktyce już dla kilkudziesięciu elementów sortowanie przez scalanie jest szybsze.
- Dla małych **n** algorytm sortowania przez wybieranie jest szybszy niż sortowania przez scalanie. Wobec tego optymalne będzie używanie go jako elementu algorytmu sortowania przez scalanie.
- Często rozważamy modyfikację algorytmu sortowania przez scalanie, w której doprowadzamy do podziału na **n/k** list, a każdą z nich sortujemy przez wybieranie (a więc nie doprowadzamy aż do list **2**-elementowych!).

Podsumowanie

- Jak wskazuje praktyka programistyczna, większość algorytmów daje się zaliczyć do jednej z dwóch kategorii: pierwszą z nich tworzą algorytmy o charakterze iteracyjnym, drugą – zdecydowanie mniejszą – o charakterze rekurencyjnym.
- Dla wielu problemów znane jest tylko rozwiązanie rekurencyjne.
- Istnieje ściśle powiązanie dowodów indukcyjnych, definicji rekurencyjnych oraz programów rekurencyjnych. Każde opiera się na podstawie i kroku indukcyjnym.
- W indukcjach częściowych kolejne kroki zależą wyłącznie od kroków poprzednich.
- Często zachodzi konieczność przeprowadzania dowodów za pomocą indukcji zupełnej, w której każdy krok może zależeć od wszystkich wcześniejszych.
- Indukcja ma zasadnicze znaczenie w dowodzeniu poprawności działania programów lub ich fragmentów.

Czas działania programu

- Dla konkretnych danych wejściowych jest wyrażony liczba wykonanych prostych (elementarnych) operacji lub “kroków”. Jest dogodne zrobienie założenia że operacja elementarna jest maszynowo niezależna.
- Każde wykonanie i -tego wiersza programu jest równe c_i , przy czym c_i jest stałą.
- Kiedy algorytm zawiera **rekurencyjne wywołanie samego siebie**, jego czas działania można często opisać zależnością rekurencyjną (rekurencja) wyrażającą czas dla problemu rozmiaru n za pomocą czasu dla podproblemów mniejszych rozmiarów.
- Możemy więc użyć narzędzi matematycznych aby rozwiązać rekurencje i w ten sposób otrzymać oszacowania czasu działania algorytmu.

Metody rozwiązywania rekurencji

□ Metoda podstawiania:

- zgadujemy oszacowanie, a następnie dowodzimy przez indukcję jego poprawność.

□ Metoda iteracyjna:

- przekształcamy rekurencję na sumę, korzystamy z technik ograniczania sum.

□ Metoda uniwersalna:

- stosujemy oszacowanie na rekurencję mające postać $T(n) = a T(n/b) + f(n)$, gdzie $a \geq 1$, $b > 1$, a $f(n)$ jest daną funkcją.

Metoda podstawiania

- Polega na zgadnięciu postaci rozwiązania, a następnie wykazaniu przez indukcję, że jest ono poprawne. Trzeba też znaleźć odpowiednie stałe. Bardzo skuteczna, stosowana tylko w przypadkach kiedy łatwo jest przewidzieć postać rozwiązania.

Metoda podstawiania

□ Przykład:

- Postać rekurencji:

$$T(n) = 2T(n/2) + n$$

- Zgadnięte rozwiązanie:

$$T(n) = \Theta(n \log n)$$

- Podstawa:

$$n=2; T(1)=1; T(2)=4;$$

- Indukcja:

$$T(n) \leq 2 (c(n/2)\log(n/2)) + n \leq c n \log(n/2) + n$$

$$T(n) \leq c n \log(n/2) + n = cn \log(n) - cn \log(2) + n$$

$$T(n) \leq cn \log(n) - cn \log(2) + n = cn \log(n) - cn + n$$

$$T(n) \leq cn \log(n) - cn + n \leq cn \log(n)$$

spełnione dla $c \geq 1$;

Metoda iteracyjna

- Polega na rozwijaniu (iterowaniu) rekurencji i wyrażanie jej jako sumy składników zależnych tylko od n warunków brzegowych. Następnie mogą być użyte techniki sumowania do oszacowania rozwiązania.

Metoda iteracyjna

□ Przykład:

- Postać rekurencji:

$$T(n) = 3T(n/4) + n$$

- Iterujemy:

$$T(n) = n + 3T(n/4) = n + 3((n/4) + 3T(n/16)) = n + 3(n/4) + 9T(n/16)$$

$$T(n) = n + 3(n/4) + 9T(n/16) = n + 3n/4 + 9n/16 + 27T(n/64)$$

- Iterujemy tak długo aż osiągniemy warunki brzegowe.

Składnik i -ty w ciągu wynosi $3^i n/4^i$.

Iterowanie kończymy, gdy $n=1$ lub $n/4^i = 1$ (czyli $i > \log_4(n)$).

$$T(n) \leq n + 3n/4 + 9n/16 + 27n/64 + \dots + 3^{\log_4 n} \Theta(1)$$

$$T(n) \leq 4n + 3^{\log_4 n} \Theta(1) = \Theta(n)$$

Metoda iteracyjna

- Metoda iteracyjna jest zazwyczaj związana z dużą ilością przekształceń algebraicznych, więc zachowanie prostoty nie jest łatwe.
- Punkt kluczowy to skoncentrowanie się na dwóch parametrach:
  - liczbie iteracji koniecznych do osiągnięcia warunku brzegowego
  - oraz sumie składników pojawiających się w każdej iteracji.

Drzewa rekursji

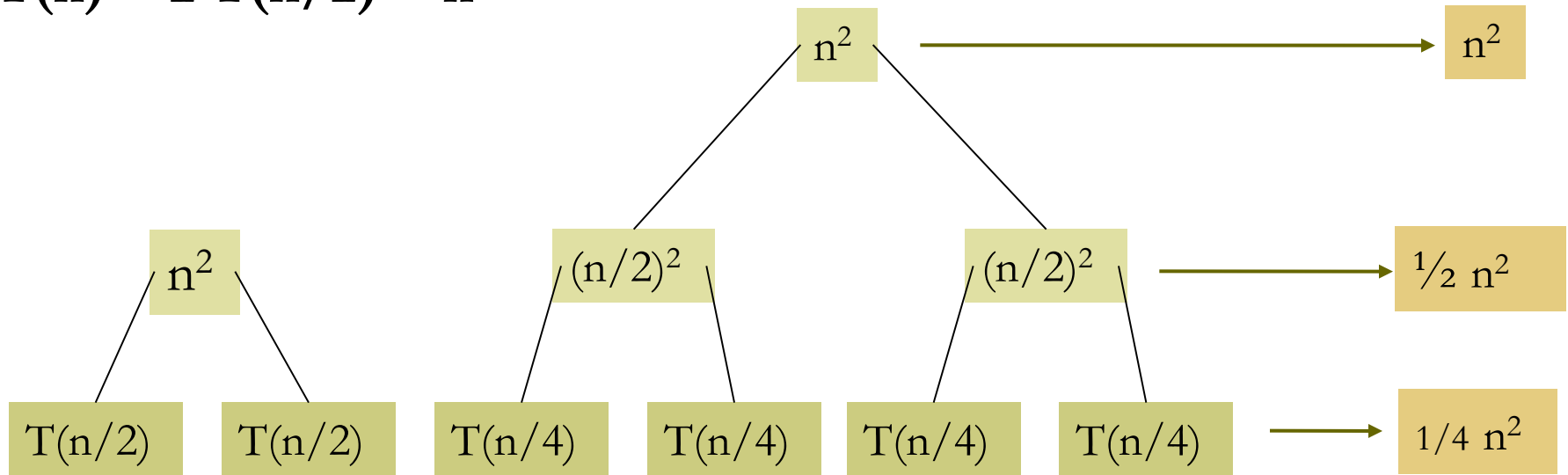

- Pozwalają w dogodny sposób zilustrować rozwijanie rekurencji, jak również ułatwia stosowanie aparatu algebraicznego służącego do rozwiązywania tej rekurencji.
- Szczególnie użyteczne gdy rekurencja opisuje algorytm typu “dziel i zwyciężaj”.

Drzewo rekursji dla algorytmu „dziel i zwyciężaj

$$T(n) = 2 T(n/2) + n^2$$

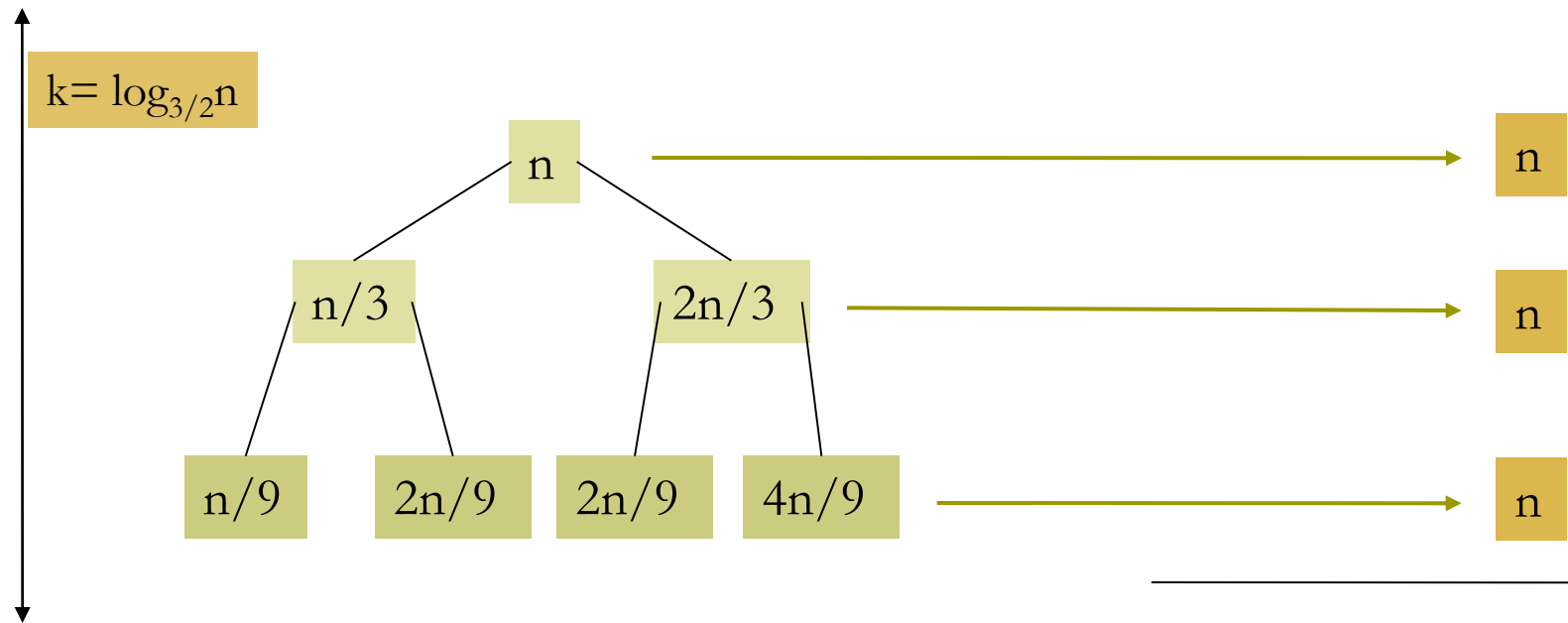

ostateczny wynik: $T(n) = \Theta(n^2)$

w sumie: $\Theta(n^2)$

Drzewa rekursji

$$T(n) = T(n/3) + T(2n/3) + n$$

Dzielimy tak długo aż $n (2/3)^k = 1 \Rightarrow n = (3/2)^k$
 $\Rightarrow k = \log_{3/2}(n) = \log_{3/2}(2) * \log(n)$

w sumie $\Theta(n \log(n))$

ostateczny wynik: $T(n) = \Theta(n \log(n))$

Metoda rekurencji uniwersalnej

- Metoda rekurencji uniwersalnej podaje “uniwersalny przepis” rozwiązywania równania rekurencyjnego postaci:
  - $T(n) = a T(n/b) + f(n)$
- gdzie $a \geq 1$ i $b > 1$ są stałymi, a $f(n)$ jest funkcja asymptotycznie dodatnia.
- Za wartość (n/b) przyjmujemy najbliższą liczbę całkowitą (mniejsza lub większą od wartości dokładnej).

Metoda rekurencji uniwersalnej

- Rekurencja opisuje czas działania algorytmu, który dzieli problem rozmiaru n na a problemów, każdy rozmiaru n/b , gdzie a i b są dodatnimi stałymi.
- Każdy z a problemów jest rozwiązywany rekurencyjnie w czasie $T(n/b)$.
- Koszt dzielenia problemu oraz łączenia rezultatów częściowych jest opisany funkcją $f(n)$.

Twierdzenie o rekurencji uniwersalnej

- Niech $a \geq 1$ i $b > 1$ będą stałymi, niech $f(n)$ będzie pewną funkcją i niech $T(n)$ będzie zdefiniowane dla nieujemnych liczb całkowitych przez rekurencje

$$T(n) = a T(n/b) + f(n)$$

gdzie (n/b) oznacza najbliższą liczbę całkowitą do wartości dokładnej n/b .

- Wtedy funkcja $T(n)$ może być ograniczona asymptotycznie w następujący sposób:
  - Jeśli $f(n) = O(n^{\log_b a - \epsilon})$ dla pewnej stałej $\epsilon > 0$, to $T(n) = \Theta(n^{\log_b a})$.
  - Jeśli $f(n) = \Theta(n^{\log_b a})$ to $T(n) = \Theta(n^{\log_b a} \log n)$.
  - Jeśli $f(n) = n^{\log_b a + \epsilon}$ dla pewnej stałej $\epsilon > 0$ i jeśli $af(n/b) \leq cf(n)$ dla pewnej stałej $c < 1$ i wszystkich dostatecznie dużych n , to $T(n) = \Theta(f(n))$.

Twierdzenie o rekurencji uniwersalnej

□ “Intuicyjnie...”:

- W każdym z trzech przypadków porównujemy funkcje $f(n)$ z funkcją $n^{\log_b a}$. Rozwiązanie rekurencji zależy od większej z dwóch funkcji.
- Jeśli funkcja $n^{\log_b a}$ jest większa, to rozwiązaniem rekurencji jest:
  - $T(n) = \Theta(n^{\log_b a})$.
- Jeśli funkcje są tego samego rzędu, to mnożymy przez $\log n$ i rozwiązaniem jest:
  - $T(n) = \Theta(n^{\log_b a} \log n) = T(n) = \Theta(f(n) \log n)$.
- Jeśli $f(n)$ jest większa, to rozwiązaniem jest:
  - $T(n) = \Theta(f(n))$.

Przykład

□ $T(n) = 9 T(n/3) + n$

$a=9,$

$b=3,$

$f(n)=n,$

a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_3 9} = \Theta(n^2)$.

- Ponieważ $f(n)=O(n^{\log_3 9-\epsilon})$, gdzie $\epsilon=1$, możemy zastosować przypadek 1 z twierdzenia i wnioskować że rozwiązaniem jest $T(n) = \Theta(n^2)$.

Przykład

□ $T(n) = T(2n/3) + 1$

$a=1,$

$b=3/2,$

$f(n)=1,$

a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_{3/2} 1} = n^0 = 1.$

- Stosujemy przypadek 2, gdyż $f(n) = \Theta(n^{\log_b a}) = \Theta(1),$
a zatem rozwiązaniem rekurencji jest $T(n) = \Theta(\log n).$

Przykład

□ $T(n) = 3T(n/4) + n \log n$

$a=3,$

$b=4,$

$f(n)=n \log n,$

a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_4 3} = O(n^{0,793}).$

- Ponieważ $f(n) = \Omega(n^{\log_4 3 + \epsilon})$, gdzie $\epsilon \approx 0.2$, więc stosuje się tutaj przypadek 3, jeśli możemy pokazać że dla $f(n)$ zachodzi warunek regularności.

Dla dostatecznie dużych n :

$$af(n/b) = 3(n/4)\log(n/4) \leq (3/4)n\log(n) = c f(n)$$

dla $c=3/4$.

- Warunek jest spełniony i możemy napisać że rozwiązaniem rekurencji jest $T(n) = \Theta(n \log n)$.

Przykład

□ $T(n) = 2T(n/2) + n \log n$

$a=2,$

$b=2,$

$f(n)=n \log n,$

a zatem $n^{\log_b a} = n.$

- Wydaje się że powinien to być przypadek 3, gdyż $f(n)=n \log n$ jest asymptotycznie większe niż $n^{\log_b a} = n$, ale nie wielomianowo większy.
- Stosunek $f(n)/ n^{\log_b a} = (n \log n)/n = \log n$ jest asymptotycznie mniejszy niż n^ϵ dla każdej dodatniej stałej ϵ .
- W konsekwencji rekurencja ta “wpada” w lukę między przypadkiem 2 i 3.

Rekurencja

- Rekurencje były badane już w 1202 roku przez L. Fibonacciego, od którego nazwiska pochodzi nazwa liczb Fibonacciego.
- A. De Moivre w 1730 roku wprowadził pojęcie funkcji tworzących do rozwiązywania rekurencji.